

Rekruttering av unge folkevalgte til lokalpolitikken¹

Frode Berglund

I denne artikkelen blir rekruttering av unge til lokalpolitikken problematisert via to problemstillinger. Den første dreier seg om i hvilken grad lokalpolitikken har et representativitetsproblem i forhold til unge, hvorvidt lokalpolitikken har et rekrutteringsproblem blant unge, og om det er slik at dagens unge ikke vil la seg rekruttere etter hvert som de blir eldre. Den andre problemstillingen er hvorvidt unge lokalpolitikere skiller seg fra eldre lokalpolitikere. Et hovedfunn er at unge er bedre representert enn tidligere antatt, samtidig som det er tydelig at unge er mindre til stede i lokalpolitikken enn deres andel av befolkningen tilsier. Det ser også ut til at unge lokalpolitikere skiller seg ut ved å være å bredere politisk engasjert enn sine eldre medpolitikere og annen ungdom.

De siste 15 årene har det vært økende fokus på politisk engasjement blant ungdom, og det er tendenser i retning av at ungdom blir betraktet som en selvstendig gruppe i politisk forstand. Dette siste må kunne sies å representere noe nytt. Tidligere ble ungdom, som alle andre, stort sett betraktet som politiske subjekter i lys av sosiale kjennetegn som klasse og dess like. Selv om partiene hadde sine ungdomsorganisasjoner, som gjerne var mer radikale enn hovedpartiet, var det generelt slik at politisk engasjement sprang ut av sosiale motsetninger, og disse motsetningene ble i liten grad koblet til alder. Politikk var noe som kom relativt klart til syne i det daglige liv og bidro i noen grad til en politisering av oppveksten. I tillegg var den sosiale mobiliteten lav, noe som gjorde at mange kunne bygge videre på den politiske barnelærdommen når de fikk stemmerett. Slik er det ikke lenger. I dag er klassemotsetninger mindre tydelige – delvis som følge av høy sosial mobilitet. Dette har gjort at veiene til partipolitikken har blitt mindre opplagte for oppvoksende generasjoner. Partiene generelt og de tilhørende ungdomsorganisasjonene sliter med rekruttering av medlemmer.

Velgernes er dessuten langt mindre knyttet til partiet enn tidligere, og dette gjelder særlig de yngste velgerne (Berglund 2002). Forskning antyder at ungdom er mer opptatt av enkeltsaker og i liten grad knytter eget samfunnsengasjement til politikk (Ødegård 2001).

Denne utviklingen har åpnet for at «ungdom» i økende grad blir oppfattet som en selvstendig politisk gruppe. I dette ligger en forestilling om at unge har politiske interesser eller uttrykksformer som skiller dem fra eldre borgere. Hvis dette er riktig, vil det også være naturlig at ungdom er representert i politiske organer, og at innslaget av unge folkevalgte inngår som en del av vurderingen av slike organers representativitet. Det foreligger ikke eksakte tall for innslaget av unge i lokalpolitikken før valgene i 2003, men tidligere forskningsresultater antyder at unge under 30 år bare utgjør fire prosent av norske lokalpolitikere (Ringkjøb 2000).

Representativiteten til folkevalgte organer kan vurderes ut fra ulike perspektiver, men det er vanlig å skille mellom sosial representativitet og meningsrepresentativitet. Sosial representativitet handler om i hvilken grad folkevalgte representanter ligner på dem de representerer, med hensyn til sosiale kjennetegn. Tidligere forskning på området har avdekket at den sosiale sammensetningen av norske kommunestyre ikke avspeiler den sosiale sammensetningen i befolkningen i nevneverdig grad. Lokalpolitikere tilhører gjerne det vi kan kalle en sosial elite (Larsen og Offerdal 1992). Dette har ikke blitt ansett som noe stort problem i norsk lokalpolitikk, fordi forskning også antyder at politikere reflekter befolkningens meninger i tilstrekkelig grad (se Aars 1998 for en gjennomgang). Denne forskningen antyder altså at politikere mener det samme som velgerne sine, på tross av at de ikke ligner dem sosialt. Meningene til unge kan derfor være representert i landets kommunestyre, selv om innslaget av unge er lite i folkevalgte organer. Men, hvis det virkelig er slik at ungdom har politiske meninger og prioriteringer som avviker fra befolkningen for øvrig, vil en skjev alderssammensetning i kommunestyrene nødvendigvis innebære at meningene til ungdom er dårlig representert rundt omkring i landets kommunestyre.

Et annet argument for at ungdom bør trekkes inn i politikken, som er vel så viktig som representativiteten, dreier seg om fremtidig rekruttering av folkevalgte representanter. Forestillingen om at ungdom ikke engasjerer seg i etablerte politiske kanaler, er gjerne ledsaget av en formening om at dette er trekk ved dagens unge som vil vedvare når de blir eldre. Hvis det er tilfelle, vil det etter hvert bli vanskelig å rekruttere representanter fra den voksne delen av befolkningen. Dette siste scenariet er en generasjonsforklaring, som gir et annet perspektiv på fremtidig utvikling enn den mer tradisjonelle livsløpsforklaringen.

Det har nemlig alltid vært slik at man har ment at ungdom er mindre engasjert i politikk enn andre. Dette hadde vært en antagelse frem til midten av 1950-tallet, og ble da bekreftet av empirisk forskning som ble mer utbredt innen samfunnsfagene på denne tiden. Men, fordi engasjementet økte oppover i aldersgruppene, gikk man ut ifra at politisk engasjement oppsto som følge av politiske sosialiseringprosesser (Campbell mfl. 1960), som i noen grad gjorde seg gjeldende under oppveksten, men som ble mer relevante når man gikk ut i arbeidslivet, begynte å betale skatt og stiftet hjem og familie (Rokkan 1964). Lavt engasjement blant unge ble dermed ikke oppfattet som noe problem, siden de unge ville tilegne seg engasjementet gjennom livsløpet. De fleste undersøkelser kunne bekrefte denne tendensen, og det er først i senere år at ideen om at så ikke vil skje, har slått rot i politiske kretser.

Det foreligger således to konkurrerende perspektiver på hvordan politisk engasjement blant dagens unge vil utvikle seg etter hvert som de blir eldre. Det ene hevder at engasjementet vil styrke seg med alderen, og forklarer lavt engasjement med at de unge befinner seg i en tidlig fase av livsløpet. Det andre perspektivet forstår dagens lave engasjement som et generasjonsfenomen og forespeiler at engasjementet vil holde seg lavt også når disse generasjonene blir eldre.

Dette er et bakteppe for denne artikkelen som handler om en sterk variant av politisk engasjement: rekruttering av unge til lokalpolitikken. To problemstillinger blir berørt: Den første er i hvilken grad lokalpolitikken har et representativitetsproblem i forhold til unge, og om lokalpolitikken kan stå overfor et generelt rekrutteringsproblem av unge representanter. Informasjon om aldersfordelingen blant lokalpolitikere foreligger ikke før 1999, noe som gjør at vi er henvist til å bedømme om rekruttering er betinget av livsløp eller generasjonstilhørighet, på bakgrunn av en kort tidsserie. Aldersfordeling for representantene forteller likevel mest om rekrutteringsprosessens avsluttende fase, og for å forklare aldersfordelingen må vi benytte data fra tidligere steg i prosessen. Dette vil bli gjort ved å bruke aldersfordelingen på listene og aldersfordelingen i befolkningen. Her vil det også bli undersøkt om det foreligger variasjoner mellom kommunene, og om egenskaper ved kommunene bidrar til å forklare eventuelle forskjeller. Analysen av den første problemstillingen vil gjøre opp status for rekrutteringsproblematikken i forhold til unge generelt. Den andre problemstillingen dreier seg om hvorvidt unge representanter skiller seg fra eldre representanter med henblikk på hvordan de blir rekruttert. Mer spesifikt vil det undersøkes hvorvidt unge og eldre kommer inn via de samme kanalene, om de har samme motivasjon, og om de stiller på like fot når det gjelder politiske ressurser.

Data og design

For å belyse om kommunene har et generelt rekrutteringsproblem i forhold til unge, blir det nyetablerte politikerarkivet benyttet.² Dette arkivet inneholder opplysninger om alderen til alle lokalpolitikere som ble valgt inn i 2003, og blir sammenlignet med tilsvarende tall for befolkningen. Dette er det første valget hvor alderen til lokale folkevalgte er tilgjengelig via offentlig statistikk, og da gjennom nevnte politikerarkiv. I tillegg gjorde datainnsamlingen til prosjektet «Unge Folkevalgte» det mulig å gi et godt anslag på aldersfordelingen for innvalgte i 1999–2003 (se Berglund og Winsvold 2004). For å finne ut om egenskaper ved kommunene spilte noen rolle for rekruttering, ble data fra politikerarkivet aggregert opp på kommunenivå og koblet med data fra kommunedatabasen til NSD. Ved lokalvalgene i 2003 ble det dessuten samlet inn data om samtlige listekandidater (se Christensen mfl. 2004). Dermed er det mulig å konstruere mål for andel unge på listene, og unges andel av kandidater med stemmetillegg. Disse to målene skiller seg noe fra hverandre: Det første sier noe om omfanget av unge på listene, mens det andre sier noe om sjansene de har for å bli valgt. Disse dataene ble koblet til de to forutnevnte datakildene. Det betyr at den generelle rekrutteringsproblematikken kan analyseres nokså detaljert for valgene i 2003.

Hvorvidt unge representanter skiller seg fra eldre representanter, er belyst ved surveydata. Høsten 2003/vinteren 2004 gjennomførte NIBR to surveyundersøkelser blant lokale folkevalgte – en til 1999–2003-kullet og en til 2003–2007-kullet.³ Fra begge kull ble alle representanter som var 30 år eller yngre da de ble valgt inn, kontaktet. For å kunne vurdere om unge i lokalpolitikken skiller seg fra andre, ble det i tillegg trukket et tilfeldig utvalg av folkevalgte over 30 år. Dette gjør det mulig å undersøke hva som er felles for unge representanter, og hvordan unge representanter skiller seg fra eldre representanter.⁴ Resultatene fra de to undersøkelsene skiller seg ikke nevneverdig fra hverandre med hensyn til aldersforskjeller, så av plass-hensyn baserer inneværende analyse seg på surveyen av representanter som ble valgt inn i 2003.

Er ungdom underrepresentert i lokalpolitikken?

Tidligere undersøkelser har antydnet at innslaget av unge representanter er svært lavt.⁵ Dette har skapt et inntrykk av at norsk lokalpolitikk har et representativitetsproblem når det gjelder unge, samtidig som det også antyder at man kan stå overfor et rekrutteringsproblem.

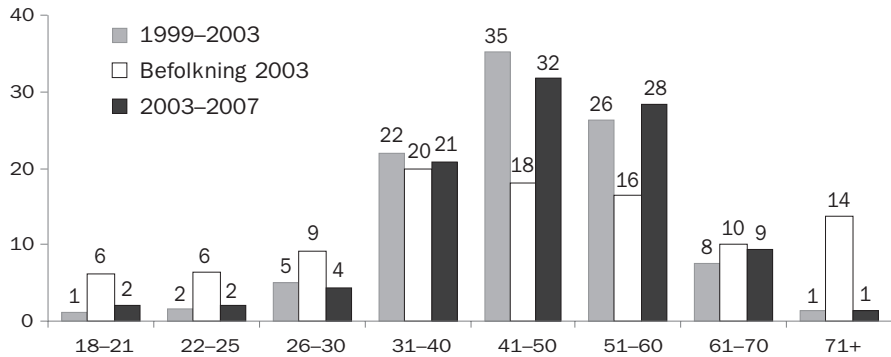
Men, som det fremkommer i figur 1 under, er de faktiske tallene for 1999 og 2003 vesentlig høyere enn tidligere antydnet. Dette kan skyldes at de tidligere utvalgsundersøkelsene enten har underestimert andelen unge – enten fordi kommunene undersøkelsen er basert på, ikke er representative, eller fordi frafallet blant unge har vært langt større enn blant eldre – eller at det har skjedd en økning i andelen unge folkevalgte.

Figur 1 viser aldersfordelingene for lokale folkevalgte i valgperiodene 1999–2003⁶ og 2003–2007, og aldersfordelingen i den valgbare delen av befolkningen for 2003.⁷ Aldersforskyvningen i befolkningen er ikke spesielt store, så 2003 er representativt for den relative fordelingen i befolkningen for forutgående valgperiode. Antall representanter i 1999 var 12 250, men ble redusert med nær 10 prosent i 2003 til 11 100. Reduksjonen kommer som en følge av en serie kommunale vedtak.⁸ Det innebærer at det var vanskeligere å bli valgt til kommunestyret i 2003 enn i 1999. Gitt at plassering på listene har sammenheng med partipolitisk erfaring, kan vi forvente at reduksjonen i antall representanter går i disfavør av de unge. De har i mindre grad den politiske fartstiden som skal til for å bli plassert høyt opp på listene. Samtidig har det vært mye fokus på å få inn unge, noe som kan tenkes å oppveie manglende politisk erfaring. At det har blitt vanskeligere å komme inn, har sannsynligvis også hatt den konsekvens at innvalgte representanter er mer motiverte enn tidligere.

Politisk erfaring og ansiennitet er viktige faktorer for å oppnå politiske verv, og siden dette er noe som øker med alderen, har jeg funnet det formålstjenlig å dele ungdomsgruppen i tre. Det er all grunn til å anta at det skjer en utvikling med økende alder, og det er viktig å få dette frem i den empiriske tilnærmingen. Aldersgruppen 18–21 år er førstegangselgere og valgbar for første gang, noe som gjør at ingen av dem har hatt mulighet til å stille til gjenvalg. Aldersgruppen 22–25 er litt mer erfarne, og gjenvalg kan forekomme. Siste ungdomsgruppe – 26–30 år – utgjør den potensielt mer erfarne gruppen av unge lokalpolitikere. I denne siste gruppen er etableringsgraden høyere, mange er ferdig utdannet, har fått seg jobb og stiftet familie – det vil si forhold som generelt øker engasjementet i forhold til det representative demokrati (jf. Berglund 2003).

Figur 1 viser at politikere ikke er representative for den befolkningen de representerer, med hensyn til alder. Konfrontert med alderssammensetning i befolkningen er det åpenbart at lokalpolitikere ikke er i nærheten av å være representative for befolkningen rent aldersmessig.

Figur 1. Relativ aldersfordeling blant lokalpolitikere i 1999 og 2003 samt befolkningen i 2003

De unge og særlig de eldre, det vil si de som er eldre enn 70 år, har på langt nær så sterk representasjon som deres relative andeler av befolkningen skulle tilsi. Andelen politikere i aldersgruppene 31-40 og 61-70 befinner seg omtrent på samme nivå som befolkningen, mens aldersgruppene 41-50 og 51-60 er kraftig overrepresentert. Mer enn 60 prosent av alle lokalpolitikere er mellom 40 og 60 år, mens tilsvarende andel i den voksne befolkningen bare er 35 prosent.

Ser vi på de unge i mer detalj, noterer vi at rundt åtte prosent av lokalpolitikere er 30 år eller yngre i begge perioder – litt under åtte prosent i første periode, litt over i andre. Tallene antyder derved en svak økning fra 1999 til 2003, noe som er verdt å merke seg i lys av at antall representanter ble redusert. Reduksjonen av antall folkevalgte representanter har altså ikke gått på bekostning av antall unge representanter. Innslaget av unge folkevalgte er dessuten betydelig høyere enn tidligere antatt.

Det må likevel understrekes at unge er underrepresentert i landets kommunestyre. Mens omtrent hver fjerde voksne innbygger (22,8 prosent) er 30 år eller yngre, befinner mindre enn hver tiende lokalpolitiker seg i denne aldersgruppen. Figuren avdekker dessuten at avviket fra befolkningen er størst i de to yngste gruppene, og at det jevner seg noe ut i gruppa 26-30. Deltagelse i lokalpolitikken øker således med alderen, noe som blir særlig tydelig idet 30-årsgrensen passeres.⁹ Mønsteret ligner således det tidligere forskning har kommet frem til når det gjelder politisk engasjement; det tar tid å komme seg inn i det representative demokratiet (Aardal 2002). Figur 1 viser at denne sammenhengen også gjelder for det å bli valgt inn i folkevalgte organer.

Tidsserien er for kort til å kunne gi en klar og entydig konklusjon angående livsløps- og generasjonseffekter med hensyn til rekruttering, men tendensen peker i retning av at dette er et spørsmål om livsløp. De yngste utgjør kun en prosent av de folkevalgte ved valget i 1999. Fire år senere befinner de seg i aldersgruppen 22–25, og andelen har økt til prosent. Aldersgruppen 22–25 utgjorde to prosent i 1999, og andelen deres har økt til fem prosent fire år senere. Tilsvarende viser det seg at de som er mellom 26 og 30 i 1999, har økt sin andel fra fem til ni prosent fire år etter.¹⁰

Selv om økningene ved første øyekast ikke virker imponerende, så er det altså slik at en gitt «ung» aldersgruppe dobler sin andel av lokalpolitikere i løpet av en valgperiode. Dette gjør det vanskelig å ta tallene til inntekt for en påstand om at kommunene står overfor et økende rekrutteringsproblem blant yngre generasjoner. De unge er riktignok underrepresentert, men har ikke blitt mer underrepresentert i løpet av perioden. Datamaterialet gir dermed i liten grad empirisk belegg for en generasjonshypotese som legger opp til at dagens unge ikke vil la seg rekruttere til lokalpolitikken når de blir eldre.

Lokale variasjoner

Det foreligger imidlertid store forskjeller mellom kommunene, og tabell 1 viser hvor mange kommuner som har et gitt antall unge representanter. Selv om tabellen ikke tar hensyn til at antall unge representanter er betinget av hvor mange plasser det er i kommunestyret – altså den relative andelen, gir den likevel et informativt bilde av utbredelsen av unge representanter.

Tabell 1. Antall kommuner etter antall representanter i en gitt aldersgruppe. 2003

Antall representanter	Alder		
	18–21 år	18–25 år	18–30 år
0	287 (66 %)	202 (47 %)	77 (18 %)
1	96 (22 %)	123 (28 %)	119 (27 %)
2	36 (8 %)	54 (12 %)	92 (21 %)
3	8 (2 %)	29 (7 %)	76 (18 %)
4+	6 (1 %)	25 (6 %)	70 (16 %)
Total	433 (100 %)	433 (100 %)	433 (100 %)

Tabellen viser at det sitter svært få unge i de fleste av landets kommunestyre, samtidig som det er en klar tendens til at fravær av unge minker etter hvert som aldersgrensen for å plasseres i kategorien «ung» heves. I innværende periode er yngste alderskategori helt fraværende i omtrent to tredjedeler av kommunestyrene, mens halvparten ikke kan vise til representanter som er yngre enn 26 år. Mest urovekkende er det kanskje at hver femte kommune heller ikke har klart å få inn en eneste representant som er 30 år eller yngre.

Når innslaget av unge representanter er så vidt magert i store deler av kommune-Norge, innebærer det at de unge representantene må være spredd over et forholdsvis lite antall kommuner. Hvert tiende kommunestyre kan skilte med to eller flere representanter som er yngre enn 22 år. Ungdomsinnslaget øker til 25 prosent når ungdomsgrensen trekkes ved 25 år, og til 55 prosent når ungdomsgrensen settes til 30 år. Andelen kommunestyre med unge representanter doubles således for hver nye aldersgruppe som innlemmes. Med fokus på ungdom, synes aldersgrensen på 30 år å være noe høy, og det spørres om ikke ungdomsgrensen bør trekkes ved 25 år. For eksempel har Fredrikstad ti representanter under 31 år, men bare to av disse er 25 eller yngre. Det innebærer at Fredrikstad har mange unge representanter, men det er likevel vanskelig å hevde at det sitter mange ungdommer der.

I valgperioden 2003–2007 er det totalt 54 kommuner som har tre eller flere representanter som er yngre enn 26 år. Dette er stort sett store kommuner med mange representanter. Utover at antall innbyggere i kommunen spiller en rolle, er det vanskelig å få inntrykk av hva kommuner med bred ungdomsrepresentasjon har felles. På samme måte var det vanskelig å finne fellestrekk ved kommuner uten unge representanter.

Antagelig er det en lang rekke egenskaper ved kommunene som påvirker ungdomsrepresentasjonen – problemet er å identifisere faktorer som er felles. En rekke tenkelige egenskaper ble testet – om kommunen hadde gymnas eller ikke, utflyttingsgrad blant unge, eksistensen av ungdomsråd osv. – men ingen av dem bidro til å forklare varierende innslag av unge i kommunestyret. Den eneste strukturelle variabelen som hadde påviselig effekt, var antall plasser som skulle fordeles.¹¹

Innledningsvis ble det nevnt at unges tilstedeværelse og plassering på listene kan antas å ha effekt på hvor mange unge som blir valgt. Med få unge kandidater på listene blir det desto vanskeligere å få inn mange unge representanter. Tilsvarende vil det ikke bli så mange unge representanter hvis unge kandidater blir satt på usikre plasser eller langt ned på listene. Analysen under benytter derfor andelen unge på listene i kommunen – uavhengig av plassering – og andelen unge blant kandidater med stemmetillegg. Impli-

kasjonen av dem er noe forskjellig. Hvis utslaget av den første er positivt, kan det tolkes i retning av velgerne har påvirket utfallet ved å gi unge kandidater stemmetillegg. På den annen side innebærer positivt utslag av stemmetillegg at det er partiets arbeid med sammensetningen av listene som bidrar til å trekke opp andelen unge.

Det er dessuten interessant å avdekke om effektene varierer for ulike alderskutt på den avhengige variabelen – altså om effektene av nevnte uavhengige variabler spiller like stor rolle for andelen representanter i alder 18–21, 18–25 og 18–30. Analysen er foretatt i to steg – først en modell hvor bare de strukturelle faktorene knyttet til befolkningssammensetning og antall kommunestyreplasser er inkludert, deretter en hvor forhold knyttet til listeoppsettet kommer i tillegg. Dette ut fra en idé om at sammensetningen av befolkningen i første omgang vil ha betydning for andelen unge i kommunestyret, og fordi befolkningssammensetningen antas ha betydning for alderssammensetningen på listene. Resultatene er gjengitt i tabell 2 i form av regresjonskoeffisienter. Positive koeffisienter innebærer at andelen unge øker når respektive variabel øker; tilsvarende innebærer negative koeffisienter at andelen synker.

Analysen viser for det første at andelen unge øker med størrelsen på kommunestyret. Substansielt er ikke økningen så veldig stor – en økning på ti plasser gir en økning 1,3 prosentpoeng i andelen 18–25-åringer. Forskjellen fra de minste kommunestyrene med 11 plasser til store kommunestyre med 50 representanter blir likevel ikke ubetydelig – andelen representanter i alderen 18–25 vil variere med 5,2 prosentpoeng. Utslaget blir riktignok noe lavere etter at det er kontrollert for alderssammensetningen av listene, men utslaget er fremdeles signifikant og av substansiell størrelse (3,2 prosentpoeng). Ungdomsandelen i kommunene spiller imidlertid liten rolle for alderssammensetningen av representantene. Tilfanget av potensielle kandidater synes dermed ikke å spille noen vesentlig rolle for rekrutteringen av unge. Koeffisientene endrer seg noe når det kontrolleres for listesammensetning, noe som antyder en svak, positiv sammenheng mellom tilfanget av unge og rekruttering til listene.

Målene for forklart varians forteller imidlertid at de strukturelle variablene ikke fanger opp noen vesentlig del av variasjonen i den relative utbredelsen av unge representanter – fra 2,6 til 7,9 prosent. Modellen fanger opp mest variasjon i forhold til representanter mellom 18 og 25 år. Det er først når listesammensetningen trekkes inn, at modellen fanger opp en stor del av variasjonen, og igjen er det variasjonen i andelen representanter mellom 18 og 25 som i størst grad blir fanget opp av modellen.

Tabell 2. Andel representanter i en gitt aldersgruppe ut fra unges andeler av befolkningen og listesammensetning. Ustandardiserte regresjonskoeffisienter

	Andel 18–21 år	Andel 18–25 år	Andel 18–30 år
Modell 1			
Konstant	0,27	-0,16	4,71
Kommunestyrets størrelse	0,07	0,13	0,11
Befolkning 1821	0,20	0,62	0,17
Befolkning 2225	-0,31	-0,61	-0,27
Befolkning 2630			0,15
Modell 2			
Konstant	0,90	1,32	5,17
Kommunestyrets størrelse	0,05	0,08	0,09
Befolkning 1821	-0,10	-0,01	-0,53
Befolkning 2225	-0,37	-0,71	-0,60
Befolkning 2630			-0,18
Listeandel 1825	0,23	0,45	0,46
Kumulert 1825	0,09	0,24	0,26
Listeandel 2630			0,66
Kumulerte 2630			0,22
Forklart varians modell 1	0,049	0,079	0,026
Forklart varians modell 2	0,137	0,309	0,285

Note: **Fet skrift** angir at koeffisienten er signifikant på 1%-nivå.

En økning på ett prosentpoeng av kandidater i alderen 18 til 25 på listene medfører at andelen representanter i denne aldersgruppen øker med et halvt prosentpoeng. Effekten av at unge kandidater er gitt stemmetillegg, er noe svakere og gir en økning på et kvart prosentpoeng. Det er verdt å merke seg at det totale innslaget av unge har større effekt enn kumuleringer, noe som antyder at velgernes rettinger har større betydning enn nominasjonskomiteens prioriteringer av kandidater. Hvis velgerne ikke hadde hatt mulighet til å overprøve partienes prioriteringer, ville innslaget av unge representanter blitt mindre enn det er i dag.

En nærliggende konklusjon er at den relative andelen av unge kandidater på listene er den avgjørende faktoren for å forklare det relative innslaget av unge i kommunestyrene. Denne sammensetningen har i liten grad sammenheng med de andre undersøkte egenskapene ved kommunene, og antyder derved at det er lokale forhold som avgjør hvordan listene settes sammen. Det har liten betydning om det bor mange eller få unge i kommunen. Det antyder at innslaget av unge representanter kan føres tilbake til hvor gode de lokale partilagene er til å rekruttere unge kandidater. Dette vil sannsynligvis også i noen grad avhenge av lokale ressurspersoner. Slike data er ikke tilgjengelige, og for å komme rekrutteringsprosessen nærmere inn på klingen går jeg over til å analysere hvordan sittende representanter ble rekruttert.

Rekrutteringsprosessen

Rekruttering er en prosess som i ytterste instans er styrt av tilbud og etterspørsel – hvem er interessert, og hvem er ønsket? Etterspørselen etter kandidater styres i første rekke av nominasjonsprosessen, men det er velgerne som har det siste ordet i forhold til hvem som blir valgt som representanter. Rekrutteringsprosessen er en silingsprosess i flere faser hvor antall personer blir redusert etter hvert som prosessen går sin gang (Prewitt 1970, Hellevik og Skard 1985, Norris og Lovenduski 1995). I utgangspunktet er alle med stemmerett valgbar, men det er ikke alle som er interessert i å ta politiske verv. Norris og Lovenduski (1995) opererer med et hierarki hvor partimedlemmer utgjør neste nivå, fulgt av villige, kandidater, forhåndskumulerte og representanter.¹² På hvert stadium i prosessen er utvelgelsen avhengig av motivasjon («vil jeg?»), ressurser («kan jeg?») og muligheter («vil de ha meg?») (Aars 2004).

Denne delen konsentrerer seg om utelukkende om de som har blitt valgt – og omfatter dermed bare dem som har passert alle tersklene. Det generelle perspektivet på rekruttering er altså forlatt. Problemstillingen dreier seg nå om hva som preger dem som har stått løpet helt ut, og om det er forskjeller mellom unge og eldre. For å belyse spørsmålet «vil jeg?» analyseres motivene for å la seg rekruttere og forventningene de har til vervet. I forhold til problemstillingen «kan jeg?» blir representantenes politiske ressurser i forkant av nominasjonen analysert. Om «de vil ha meg», blir belyst via hvilke rekrutteringskanaler representantene ble oppdaget gjennom av nominasjonskomiteen.

Motivasjon

Motivene for å la seg nominere til lokalpolitiske verv kan være mange. Noen kan være interessert i å gjøre en innsats for bestemte grupper, som for eksempel ungdom, mens andre stiller fordi de er generelt engasjert i politikk. Representantene ble bedt om ta stilling til viktigheten av ti ulike motiver for å la seg nominere, og tabell 3 gjengir andelene som oppga respektive motiver for å stille til valg som svært eller nokså viktige, etter alder. Pearson's r gjengis som mål på sammenhengen mellom alder og motiv. Positive koeffisienter innebærer at gjeldende motivasjon er viktigst for eldre representanter, negative koeffisienter at den er viktigst for yngre.

Tabell 3. Motivasjon etter alder. Prosent av respektive aldersgruppe som angir gjeldende motiv som svært eller nokså viktig. 2003

	Alder				Pearson's r
	18–25 år	26–30 år	31–50 år	51 + år	
Innsats for bestemt gruppe	60	47	45	37	-,14
Generelt engasjert	82	75	72	80	-,02
Engasjert i lokalmiljø	50	58	75	73	,19
Spesielle saker	35	40	40	47	,09
Utvikle et bedre samfunn	72	74	71	76	,01
En samfunnsplikt å stille når man blir spurt	19	19	21	44	,23
Tiltrukket av det sosiale miljøet rundt politikken	9	11	5	18	,06
Erfaringer fra politiske tillitsverv er viktig i forhold til egen yrkeskarriere	18	14	7	11	-,21
Springbrett for politisk karriere	12	6	3	0	-,28
Lære om hvordan det politiske systemet fungerer	44	44	32	26	-,23

Note: **Fet skrift** angir at koeffisienten er signifikant på 1%-nivå.

Et første inntrykk er at de unge aldersgruppene stiller med noenlunde samme forventninger til vervet som eldre aldersgrupper. I forhold til gjengse oppfatninger om at ungdom er mer orientert mot enkeltsaker og grupper enn par-

tipolitikk, etterlater tabell 3 et annet inntrykk. Her kommer det frem at «generelt samfunnsengasjement» og «ønske om å utvikle et bedre samfunn» er viktigste motivasjonskraft for unge representanter. «Innsats for bestemte grupper» og «lokalmiljø» utgjør også viktige motivasjonsgrunnlag, men ikke i samme grad som de to førstnevnte. Ønsket om å «få gjennom spesielle saker» er også et viktig motiv for mange, mens relativt få er motivert av karriere. I det store og hele er likevel det generelle inntrykket at også unge trer inn i lokalpolitikken ut fra en bred politisk orientering, og at de i liten grad er motivert av enkeltsaker eller gruppeinteresse.

Det er likevel tydelig at yngre representanter i større grad enn eldre betrakter et lokalpolitisk verv som et springbrett for egen karriere – det være seg politisk eller yrkesmessig. Dette kan oppfattes som uttrykk for opportuniste blant unge representanter, men er vel heller en konsekvens av at de befinner seg i en tidlig fase av livsløpet. Eldre representanter er allerede langt inne i et karriereløp, med den konsekvens at karriere i mindre grad blir en motiverende faktor for å aspirere til et verv som lokalpolitiker.

Et annet viktig motiv for de unge er innsats for en bestemt gruppe, hvor det er en klar sammenheng med alder. De yngste og de eldste er mest ivrige etter å tale bestemte gruppers sak, og det er naturlig å anta at «bestemte grupper» er knyttet til det å være ung eller eldre i denne sammenheng.

Eldre representanter utmerker seg ved å betrakte samfunnsplikt som et viktig motiv. Dette er i tråd med det tidligere forskning har vist i forhold til valgdeltagelse – Lawrence Rose (2002) finner at borgere under 30 år i langt mindre grad enn andre oppfatter stemmegivning som en borgerplikt. En slik tendens kan tolkes som en konsekvens av den økte individualiseringen mange mener finner sted i dag, og som særlig er antatt å være relevant i yngre deler av befolkningen (Krangle 2004). Hvis så er tilfelle, vil det kunne ha konsekvenser for fremtidig rekruttering. En alternativ tolkning er at tendensen er nok en bekreftelse på sosialiseringshypotesen – det tar tid å opparbeide et forhold til politikk og tilhørende institusjonelle ordninger. Når unge i liten grad har utviklet nære bånd til bestemte partier, vil det føles rart for dem å oppgi samfunnsplikt som et viktig motiv for å la seg nominere. Dette er antagelig en viktig forklaring på forskjellene mellom yngre og eldre i denne sammenheng.

Forventninger til vervet

Unge representanter entrer således lokalpolitikken med litt andre motivasjoner enn eldre politikere. Spørsmålet er om det samme gjelder for hva de

trodde de ville oppnå som politikere da de sa ja til å bli nominert. Representantene fikk presentert noen mål man kan ha som folkevalgt, og ble bedt om å angi i hvilken grad dette var noe de forventet å oppnå hvis de ble valgt. Forventningene til representanter er gjengitt i tabell 4, som også presenterer Pearson's r som mål på sammenhengen mellom forventninger og alder. Positive koeffisienter innebærer at unge hadde høyere forventninger enn eldre folkevalgte, negative at eldre hadde høyere forventninger enn unge.

Tabell 4. Forventninger til vervet etter alder. Prosent av respektive aldersgruppe som angir stor grad av forventning. 2003

	Alder				Pearson's r
	18–25 år	26–30 år	31–50 år	51 + år	
Gjennom spesielle saker	22	17	23	16	,05
Få innsikt og innblikk i lokale saker	75	75	67	51	,15
Skape et bedre lokalsamfunn	28	32	25	45	-,11
Delta i interessante diskusjoner	51	48	37	28	,15
Få innflytelse	27	21	25	26	,01
Bli tatt på alvor	45	44	34	33	,12
Få gjennomslag for egne argumenter og synspunkter i partigruppen	44	42	38	36	,09
Få gjennomslag for egne argumenter og synspunkter i utvalgene	23	25	28	28	-,05

Note: **Fet skrift** angir at koeffisienten er signifikant på 1%-nivå.

Forventningene til de to unge aldersgruppene er nokså samstemte – kandidater under 25 stiller stort sett med samme forventninger som unge over 25. Ikke uventet er forventningene høyest til det å få innsikt i lokale saker – nesten 80 prosent av unge representanter forventet at de ville oppnå dette gjennom vervet. Forventningene om deltagelse i interessante diskusjoner og å få gjennomslag i partigruppen er nokså store. Forventningene om å få gjennomslag i utvalg og til å få igjennom spesielle saker er betydelig lavere. Unge har heller ikke altfor stor tro på at de vil få innflytelse, men forventer å bli tatt på alvor.

Det mest slående i tabell 4 er fraværet av sammenhenger mellom forventninger til vervet og alder. Bare når det gjelder å «delta i interessante disku-

sjoner» og «skape et bedre lokalsamfunn», er koeffisientene høyere enn 0,10. Vi aner likevel en tendens til at unge ikke har like høye forventninger til at vervet kommer til å bringe med seg de helt store diskusjonene, samtidig som de eldre fremstår som noe mer desillusjonerte ved å uttrykke lavere forventninger til at «egen innsats vil bidra til et bedre samfunn». I det store og hele synes det likevel å være slik at unge og eldre stiller med nokså like forventninger til vervet.

En nærliggende forklaring på varierende forventninger til vervet er hvordan de kom inn på lista. Man kunne tenke seg at representanter som selv ba om å bli satt opp, hadde større forventninger enn andre, men datamaterialet ga ingen tegn på at så var tilfelle. Heller ikke mellom partiene forelå store forskjeller i forhold til forventningene (tall ikke vist).

Det innebærer at rekruttering av unge folkevalgte i forhold til eldre i liten grad er betinget av hvilke forventninger de måtte ha til vervet. På den annen side må vi ta hensyn til at det er et spesielt segment av befolkningen som er intervjuet, og at folkevalgte neppe er representative verken for befolkningen generelt eller ungdom spesielt. Det er likevel en interessant observasjon at unge folkevalgte ikke skiller seg fra eldre med hensyn til forventninger til vervet som folkevalgt – noe som kan tolkes i retning av at også ungdom er inneforstått med politikkenes logikk.

Gjennom hvilke kanaler?

Langt de fleste havner på lista etter anmodning fra partiet. En slik anmodning kommer likevel neppe ut fra det blå, og i et rekrutteringsperspektiv er det interessant å finne ut hvordan representantene tror at nominasjonskomiteen fattet interesse for deres kandidatur. Partiet er en naturlig kanal for politisk rekruttering, men i norsk lokalpolitikk viser det seg at mange kommer inn på partilistene via andre kanaler (Aars 2004: 496). Representantene ble dermed presentert for en liste med ulike kanaler og ble bedt om å angi hvilke kanaler som var aktuelle for dem. Representantene kunne oppgi flere kanaler,¹³ og resultatet er gjengitt i tabell 5.

Aktivitet i parti og lag og organisasjoner er de viktigste arenaene for å gjøre seg synlig for nominasjonskomiteen. Men også personlig bekjente utgjør en viktig kanal – og faktisk viktigere enn engasjement i bestemte saker. Rekrutteringen skjer således også i stor grad via personlige kontakter i nærmiljøet, og ikke bare gjennom formaliserte kanaler. Det innebærer at partiene slett ikke har enerett på å rekruttere kandidater. I siste instans er det riktignok partiene som har kontroll over hvem som kommer med på lis-

tene, og på hvilke plasser, men disse tallene antyder at partiene er åpne for innspill utenfor egne rekker. På dette punktet skiller nominasjonsprosessen til lokalpolitikken seg vesentlig fra nominasjonen av kandidater til Stortinget. Der foregår prosessen internt i partiet og har i det senere blitt møtt med krav om å bli mer åpen og inkluderende – særlig i forhold til medlemmene, men også i noen grad overfor borgere utenfor partienes rekker (Heidar og Saglie 2002). Nominasjonsprosessen i lokalpolitikken er øyensynlig langt mer åpen enn tilsvarende prosess i rikspolitikken. I forhold til alder avdekker tabellen interessante forskjeller. Unge gjør seg bemerket på flere steder enn de eldre. Det antyder at unge folkevalgte er godt synlige, og mer synlige enn eldre, i lokalmiljøet.

Tabell 5. Hvordan representantene tror nominasjonskomiteen ble oppmerksom på dem. Prosent av respektive aldersgrupper som oppgir gjeldende kanal. 2003

	Alder				Pearson's r
	18–25 år	26–30 år	31–50 år	50+ år	
Tok selv kontakt	10	10	9	3	-,07
Gjennom aktivitet i partiet	66	47	35	45	-,21
Gjennom aktivitet i bestemte saker	19	9	20	18	,01
Gjennom kommunale tillitsverv	6	2	9	10	,08
Gjennom aktivitet i lag og organisasjon	32	25	42	40	,08
Gjennom aktivitet i ungdomsråd	18	3			-,26
Gjennom personlig bekjente	34	43	41	33	,01
Antall «treff»	1,7	1,4	1,6	1,5	-,15

Note: **Fet skrift** angir at koeffisienten er signifikant på 1%-nivå.

En gjengs oppfatning i dag – det være seg i media eller forskning – er at unge er opptatt av enkeltsaker og mindre interessert i en politisk helhet av den typen som politiske partier representerer. I lys av slike oppfatninger er tallene i tabell 5 egnet til å overraske. For de yngste er aktivitet i partiet nemlig den viktigste kilden for å bli oppdaget av nominasjonskomiteen, og denne form for aktivitet er viktigere for de yngste enn for de eldre.¹⁴ For eldre er aktivitet i organisasjoner og lag minst like viktig som partiet. Denne siste

typen av aktiviteter er også viktig for de yngste, men altså mindre viktig enn aktivitet i politiske partier. Betydningen av aktivitet i lag og organisasjoner er dessuten betydelig svekket fra nominasjonen i 1999 til nominasjonen i 2003 blant de unge. Det gjelder også betydningen av aktivitet i bestemte saker (Berglund og Winsvold 2005). Dette er et område hvor yngre er forventet å legge mesteparten av sitt politiske engasjement, men har altså avtatt vesentlig som kanal inn i lokalpolitikken mellom de to valgene. Flere forhold kan forklare en slik utvikling – det kan for eksempel hende at partiene ikke har vært spesielt fornøyd med representanter de har rekruttert via enkeltsaker. Det kan også være et uttrykk for økt «profesjonalisering» av unge folkevalgte i den forstand at de er unge politikere mer enn unge i politikken.

En annen mulighet er at de som ankom lokalpolitikken via saksorganisasjoner i 1999, ikke har funnet arbeidet som lokalpolitiker særlig tilfredsstillende, og har formidlet dette til andre saksaktivister forut for nominasjonen i 2001. En kontroll for dette avkreftet imidlertid at det foreligger slike tendenser. Tallene (ikke vist her) antyder snarere at representanter som har kommet inn via aktivitet i bestemte saker, føler at de har utrettet mer enn andre, samtidig som de oftere tok gjenvalg. Dette gjelder også for representantene som sitter i innværende periode. Det peker i retning av at heller ikke aktivister betrakter politikk i et spesielt snevert perspektiv. Underforstått i dette ligger at det å arbeide for politiske enkeltsaker ikke nødvendigvis fortrenger mer generelt politisk arbeid i partier.

Ungdom tror seg i liten grad oppdaget via kommunale tillitsverv, med unntak for deltagelse i ungdomsråd. Ellers merker vi oss nedgangen blant eldre ungdommer når det gjelder betydningen av lag og organisasjoner. Dette er sannsynligvis en konsekvens av at de har blitt for gamle til å bli oppdaget gjennom aktivitet i ungdomslag, samtidig som de er for unge til å være aktive i organisasjonslivet som foreldre.

Det at partiene synes å være den viktigste kanalen for unges inntreden i lokalpolitikken, kan forvanske rekrutteringen av unge i lokalpolitikken. Forskning om politisk engasjement blant ungdom viser at ungdom i alminnelighet ikke har rukket å etablere sterke bånd til politiske partier. Dermed blir det også vanskelig for ungdom generelt å finne veier inn til lokalpolitikken. Ungdomsrådene kan være et skritt på veien for å få flere inn, og da kanskje særlig på steder hvor det er få unge politikere fra før av og dårlig med politiske ungdomsorganisasjoner. Slike råd kan ha en dobbeltrolle ved at de fungerer som en arena hvor de unge blir kjent med lokalpolitikken (og politiske partier), samtidig som partiene har mulighet til å bli kjent med hvilke politiske ressurser den lokale ungdommen besitter.

Politiske ressurser

Jacob Aars (2004) benytter utdanning som mål på kandidatenes ressurser og finner at representantene avviker fra den øvrige befolkning ved at de jevnt over har høyere utdanning. Det tolkes i retning av representantene er mer ressurssterke. Her vil jeg benytte en annen indikator på kandidatenes ressurser i forhold til å fylle vervet som politisk representant – nemlig politisk aktivitet. Høy politisk aktivitet er uttrykk for politisk erfaring, som igjen antyder at man besitter ressursene som skal til for å bekle politiske verv.

Problemstillingen er knyttet opp mot politisk aktivitet utenom vervet som folkevalgt. Over er det vist at slik politisk aktivitet baner vei for å bli nominert på partilistene. Her er siktemålet å kartlegge hvor utbredt slik aktivitet er blant lokalpolitikere. Jeg begrenser meg her til å vise tall for politisk aktivitet før representantene ble valgt inn i kommunestyret i 2003.¹⁵

Politisk aktivitet kan anta mange former – og i spørreskjemaet ble det spurt etter aktivitet i parti, fagforening, saksorganisasjon, deltagelse i underskriftskampanjer og demonstrasjoner, og politiske debatter i aviser og på Internett. Utvalgsundersøkelser av befolkningen tilsier at aktivitet i parti og fagforening er høyest blant eldre borgere, mens unge borgere retter seg mer mot enkeltsaker og orienterer seg følgelig mot saksorganisasjoner, underskriftskampanjer og demonstrasjoner. Politiske debatter kan være generelle eller konkrete, noe som gjør det vanskelig å si noe om hvilke aldersgrupper som gjør hva. Det er likevel rimelig å anta at i befolkningen generelt gjelder at eldre foretrekker aviser, mens yngre trekker mot Internett. Det er ikke gitt at disse aldersforskjellene foreligger blant politikere, fordi det kan antas at de er bredere orientert enn folk flest. Dermed er det også interessant å finne ut om ungdomspolitikere er bredere orientert med henblikk på politisk aktivitet enn andre politikere. Det er tidligere vist at yngre ble oppdaget gjennom aktiviteter på flere arenaer enn andre. Av den grunn er det interessant å teste om aktiviteten blant yngre er bredere enn blant andre. For å få dette til, ble det konstruert en aktivitetsindeks som fanger opp hvor mange arenaer representanten har deltatt på før vedkommende gikk inn i lokalpolitikken.

Tabell 6 avdekker et etter hvert kjent mønster – representantene under 26 år skiller seg ut. Litt overraskende i forhold til det vi skulle forvente ut fra befolkningen generelt, er at unge politikere skårer høyt på de fleste arenaer. Det kan tyde på at unge lokalpolitikere skiller seg fra sine jevnaldrende ved at de utviser et høyere politisk engasjement. Bare på én arena utviser de yngste betydelig mindre aktivitet enn andre, og det gjelder fagforeningsarbeid – noe som følger naturlig av at mange av dem ikke har kommet skik-

kelig inn i arbeidsmarkedet ennå. Ellers er aktiviteten i partiet bemerkelsesverdig høy blant de yngste, men føyer seg pent inn i det rekrutteringsmønsteret som er beskrevet forut. I forhold til deltagelse i underskriftskampanjer, demonstrasjoner, aksjoner og politiske debatter er sammenhengen med alder som ellers i befolkningen (Bjørklund 2002, Berglund 2005).

Tabell 6. Politisk aktivitet før innvalg etter alder. Prosent av respektive aldersgrupper som oppgir at de har bedrevet gjeldende aktivitet. 2003

	Alder				Pearson's r
	18–25 år	26–30 år	31–50 år	51 + år	
Parti	68	36	26	37	-,26
Fagforening	9	21	38	34	,25
Saksorganisasjon	16	15	11	16	-,02
Deltatt i underskriftskampanje	42	22	17	9	-,26
Deltatt i demonstrasjoner	42	18	8	9	-,30
Deltatt i aksjoner	35	16	14	13	-,20
Politiske debatter i avis	46	23	18	17	-,23
Politiske debatter på Internett	17	9	1	1	-,23
Andre arenaer	41	20	24	33	-,07
Nei, ikke aktiv	11	31	29	20	,09
Gjennomsnittlig antall aktiviteter	3,2	1,8	1,6	1,7	-,28

Note: **Fet skrift** angir at koeffisienten er signifikant på 1%-nivå.

Oppsummeringen av antall aktiviteter bekrefter inntrykket av at unge er aktive på mange arenaer, og at dette er noe som skiller dem fra eldre representanter. Det er også interessant å merke seg at antall arenaer man er aktiv på, reduseres så vidt mye etter at man har passert 26 år – fra 3,2 aktiviteter i snitt til 1,8. Dette er i tråd med tidligere forskning som har antydnet at politisk aktivitet utenfor partipolitikken er knyttet til livsfase (Berglund 2005). Etter hvert som man etablerer seg, blir det vanskeligere å sette av tid til denne type aktiviteter, og tallene i tabell 6 føyer seg pent inn i et slikt mønster. Når man blir eldre og etablert, finner man seg dessuten bedre til rette med de politiske pakkelsesningene partiene representerer, og det blir lettere å rette aktiviteten inn mot det representative demokratiet.

Avsluttende diskusjon: Om unge og politikk

Inneværende analyse har vist at innslaget av unge lokalpolitikere er en god del høyere enn tidligere antatt, men langt lavere enn deres befolkningsmessige andel skulle tilsi. Dette gjelder særlig borgere under 25 år. Borgere mellom 25 og 30 år er også underrepresentert, men i langt mindre grad enn borgere under 25 år.

Innslaget av unge varierer imidlertid mye mellom kommunene. Én av fem kommuner har ingen representanter som er 30 år eller yngre, mens et tilsvarende antall kommuner har tre eller flere representanter som er yngre enn 26 år. I noen grad ble det vist at variasjonen i rekrutteringen av unge generelt kan føres tilbake til strukturelle forhold ved kommunene.

Svarene fra de folkevalgte selv antyder at unge lokalpolitikere er unge politikere heller enn unge i politikken. De unge som blir valgt, har bred politisk erfaring – og de yngste er sågar aktive på flere arenaer enn eldre lokalpolitikere, noe som borger for at unge representanter faktisk er svært engasjert i politikk og ikke har ankommet kommunestyret ved tilfeldigheter.

Den viktigste rekrutteringskanalen for unge er likevel partier, og her ligger nok noe av bakgrunnen for rekrutteringsproblemet. Engasjement i politiske partier har aldri vært spesielt utbredt i befolkningen, og særlig ikke blant yngre. Dessuten har engasjement i partier vært på hell de seneste 20–30 årene, noe som også gjelder velgernes tilknytninger til partiene. Slike tendenser antyder at det ikke nødvendigvis er slik at det er lokalpolitikken som er kilden til rekrutteringsproblemene, men at kjernen til problemet er veien inn til kommunestyrene.

En plass i kommunestyret går stort sett via et politisk parti, og når unge i liten grad trekker mot partier, sier det seg selv at det blir få unge i kommunepolitikken. Det hjelper ikke at de unge som blir lokale folkevalgte, har bred politisk kompetanse, så lenge de utgjør en liten andel av de unge.

I en del kommuner er Ungdomsråd opprettet, som i noen grad kan fungere som demokratiske trimrom for unge. Rådenes funksjon varierer fra kommune til kommune, men er i prinsippet en arena hvor ungdom kan bli kjent med lokalpolitikken utenom partiene (Liden 2003). Samtidig gir det politikere muligheten til å treffe potensielle kandidater de ellers ikke ville fått kontakt med. Til en viss grad fungerer da også ungdomsrådene slik – hver femte representant under 26 år tror seg oppdaget av nominasjonskomiteen i slike råd.

En annen viktig møteplass er frivillige organisasjoner på lokalt plan. Kommunen kan bidra til økt interesse for lokal politikk ved å gi slike organisasjoner gode arbeidsbetingelser. Forskning viser at organisasjonsarbeid

fungerer som demokratiske trimrom, noe som igjen vil bidra til å stimulere interessen for politisk engasjement på lokalt nivå blant unge.

Mange unge har et engasjement for samfunnet, men velger ofte andre kanaler enn den representative kanalen for å uttrykke dette engasjementet. Disse kan også være politiske, selv om de ikke er partipolitiske. Dette kan for eksempel skje gjennom studentpolitikk, ungdomspartiene og så videre i løpet av studietiden. Ungdom kan derfor være vel så engasjert i politikk som mange av de som er folkevalgte representanter i norske kommuner. Problemet for lokalpolitikken er selvsagt å få unge til å rette engasjementet sitt inn mot lokalpolitikken.

Motivasjon til unge som har valgt å gå inn i lokalpolitikken, er likevel preget av et blikk for politisk helhet. Deres viktigste motivasjon for å bli folkevalgt er et generelt samfunnsengasjement og et ønske om å utvikle et bedre samfunn. Beskrivelsen av unge som ensidig opptatt av enkeltsaker passer ikke på unge, norske lokalpolitikere.

Dette reflekteres også i deres forventninger til og erfaringer med vervet som lokalpolitikere. Unge har stort sett samme forventninger til vervet som andre, men har noe dårligere erfaring. Lavest forventning har de unge til at de skal få igjennom bestemte saker. Høyest forventninger har de til at de skal få innsikt i lokalpolitikken, og til de politiske diskusjonene de skal delta i. I forhold til faktiske erfaringer sier de unge seg mest fornøyd med de politiske diskusjonene og innsatsen for å skape bedre lokalsamfunn. Dette styrker inntrykket av at unge lokalpolitikere er unge politikere mer enn unge i politikken. Det kan selvsagt være at rekrutteringsproblemet i noen grad ligger her – unge som søker seg til politikken, er mer å betrakte som fullbårne politikere enn som politiske rekrutter. På dette punktet skiller de seg fra ungdom generelt.

På den annen side er det neppe noe nytt trekk, og slett ikke noe særtrekk for unge politikere. Også «voksne» politikere skiller seg ut fra den voksne befolkning for øvrig. Avslutningsvis vil jeg derfor legge til at jeg ikke ser noen tegn på at kommunene vil få et økende rekrutteringsproblem fremover som følge av lav deltagelse i lokalpolitikken blant dagens unge. Også tidligere tiders unge har blitt ansett å være lite villige til å engasjere seg i politikk – på flere nivåer – men inneværende analyse viser at disse har beveget seg mot den representative kanal etter hvert som de har blitt eldre. Det er ingen grunn til å tro at oppvoksende generasjoner skal avvike på dette punktet. Det er imidlertid ikke noe argument for å la være å sette i gang tiltak for å få unge interessert i lokal politikk. Og her har særlig partiene en viktig rolle å spille.

Noter

- ¹ Takk til Guro Ødegård og Olve Krange for kommentarer til et tidlig utkast av denne artikkelen. En takk også til tidsskriftets to anonyme konsulenter for konstruktiv kritikk.
- ² Opprettet av og tilgjengelig via Statistisk sentralbyrå.
- ³ Surveyen til 1999-kullet ble utført per telefon av Opinion AS, mens Statistisk sentralbyrå sto for utsendelsen av en enquete til innvalgte lokalpolitikere i perioden 2003–2007. Det kom inn 470 svar fra unge representanter av de 827 som ble valgt inn for perioden 2003–2007, noe som gir en svarprosent på 57. Av de 500 som ble trukket ut fra representanter som var over 30 år da de innvalgt, svarte 283, noe som også gir en svarprosent på 57.
- ⁴ For en gjennomgang av rekruttering til kommunestyre på et mer generelt grunnlag, se Jacob Aars' (2001) rapport «Rekrutteringsveier i norske kommuner».
- ⁵ I forbindelse med inneværende prosjekt ble det klart at det ikke foreligger oversikter over aldersfordelingen blant norske lokalpolitikere bakover i tid. Frem til lokalvalgene i 2003 har man måttet forholde seg til anslag med bakgrunn i utvalgsundersøkelser. Disse har ikke vært landsrepresentative, men har basert seg på et begrenset antall kommuner. Hans Erik Ringkjøb (2000) antyder, på bakgrunn av utvalgstall fra 1994, at bare fire prosent av alle lokale representantene er under 30 år. Utvalgsundersøkelser foretatt ved NIBR viser lignende tall – andelen folkevalgte under 30 år ligger på omtrent fire prosent i perioden 1995–1999 og 1999–2003 (upubliserte tall). Jacob Aars (2001) opererer med tall i størrelsesordenen 14 prosent, men da er alderskuttet satt ved 35 år. Det kan være en antydning om at andelen øker kraftig etter fylte 30.
- ⁶ Anslag basert på 75 prosent av alle faste representanter.
- ⁷ Beregnet fra kommunedatabasen til NSD.
- ⁸ Se Aurdal og Harvold (1993) for en gjennomgang av årsaker til endringer og utviklingen i antall folkevalgte.
- ⁹ En mer fininndelt aldersinndeling viste en pen lineær stigning.
- ¹⁰ Dette tallet lar seg ikke lese ut av figuren, men er beregnet ut fra en mer detaljert aldersinndeling enn den som er benyttet i figuren.
- ¹¹ Denne variabelen fanger i stor grad opp innbyggertallet i kommunene; kommunestyrene i store kommuner har gjerne langt flere plasser enn små kommuner. Jeg har valgt å holde meg til antall plasser, da det er denne som sier noe om sjansen for å bli valgt inn.
- ¹² I forhold til norsk lokalpolitikk bør modellen revideres noe. Her er det nemlig ikke nødvendigvis slik at de villige må være partimedlemmer, og det viser seg at lokalpolitikken i noen grad fungerer som rekrutteringskanal for partiene (Aars 2004).
- ¹³ I en tilsvarende undersøkelse om rekruttering til lokalpolitikk utført av Jacob Aars (2004) ba man representantene oppgi bare én av kanalene som er nevnt i tabellen, og det fører til at tallene som er presentert her, gjennomgående er høyere, sammenlignet med hans undersøkelse.
- ¹⁴ Nivå ble ikke spesifisert, slik at det trenger ikke dreie seg om aktivitet i det lokale partilaget, men kan også være lagt til ungdomspartiet på fylkesplan eller sentralt.
- ¹⁵ Vi stilte også spørsmål om politisk aktivitet utenfor kommunestyre til sittende politikere og nåværende politisk aktivitet blant avgåtte politikere.

Litteratur

- Berglund, F. (2002). «Ungdom og partitilknytning». *Tidsskrift for ungdomsforskning* 2: 3–20.
- Berglund, F. (2005). «Alt ved det gamle? Om eldre og politikk». *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 21: 3–28.
- Berglund, F. og M. Winsvold (2005). *Unge Folkevalgte. Om rekruttering og frafall blant unge folkevalgte i norsk politikk*. Rapport nr. 9. Oslo: NIBR.
- Bjørklund, T. (2002). «Den stadig synkende deltakelsen i lokalvalg». I Aardal, B. (red.): *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Campbell, A., P. Converse, W. Miller og D. Stokes (1960): *The American Voter*. New York: John Wiley.
- Christensen, D.A. mfl. (2004). *Ny personvalgvalgordning og hva så? En analyse av kommune- og fylkestingsvalget i 2003*. Bergen: Rokkansenteret.
- Hagevi, M. (2000). *Kommunpolitikern – Vem är det?* Stockholm: Svenska Kommunförbundet.
- Heidar, K. og J. Saglie (2002). *Hva skjer med partiene?* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hellevik, O. og T. Skard (1985). *Norske kommunestyre – plass for kvinner?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsen, H.O. og A. Offerdal (1992). *Demokrati uten deltagere? Arbeidsvilkår og lederroller i kommunalpolitikken*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Krange, O. (2004). *Grenser for individualisering. Ungdom mellom ny og gammel modernitet*. Rapport nr. 4. Oslo: NOVA.
- Liden, H. (2003). «Ungdomsråd – politisk lekestue?» I Engelstad, F. og G. Ødegård (red.): *Ungdom, makt og mening*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Norris, P. og J. Lovenduski (1995). *Political Recruitment. Gender, Race and Class in the British Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prewitt, K. (1970). *The Recruitment of Political Leaders. A Study of Citizen-Politicians*. Indianapolis: The Bobbs-Merrill Company, Inc.
- Ringkjøb, H.E. (2000). «Tar partiene representativitet på alvor?» I Offerdal, A. og J. Aars (red.): *Lokaldemokratiet. Status og utfordringer*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Rokkan, S. (1964). «Valgdeltagelsen blant de yngste. En undersøkelse av utvalgte manntall fra 1961-valget og en redegjørelse for enkelte aldersforskjeller i et intervjumateriale». I *Innstilling til stemmerettsalder*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Rose, L. (2002). «Normer og roller – borgerpliktens endelikt?» I Aardal, B. (red.): *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.

- Aardal, B. (2002). «Demokrati og valgdeltagelse – en innføring og oversikt». I Aardal, B. (red.): *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Aars, J. (1998). *Lokaldemokrati i Norge: En forskningsoversikt*. Bergen: Senter for samfunnsforskning.
- Aars, J. (2004). «Politiske partier og andre rekrutteringsveier i lokalpolitikken». *Tidsskrift for samfunnsforskning* 45: 483–508.
- Ødegård, G. (2001). *Ungdomstid i Fredrikstad*. Rapport nr. 6. Oslo: NOVA.

Summary

The recruitment of young citizens to local politics

The recruitment of young citizens to local politics has recently become a matter of concern in Norway. There is an impression that young citizens are underrepresented, and that it will be difficult to foster an interest in local politics among them even when they are older. If this is the case, it will be a problem getting any age groups involved in local politics in the future. Two questions are analysed in order to examine this problem. The first is whether young citizens are underrepresented among local politicians, and whether they tend to avoid involvement in local politics as they become older. Here, young citizens are compared with older citizens on the basis of aggregated data at municipal level. The second question is whether there is a difference in political engagement between young politicians and older ones. One of the main findings is that young citizens are far better represented than expected, even if it is clear that the number of young politicians is proportionately lower than the percentage of young people in the population. There is no long-term tendency for young citizens to avoid involvement in local politics as they grow older. When comparing young and older politicians, it seems that young politicians are more broadly engaged in politics than other politicians and than young citizens in general.